

FIETSRUTE

Sjaarloos Leeft! Beleef stadsdorp Charlois

Welkom in Sjaarloos! “Waar?!” Oh, je dacht misschien dat de uitspraak op z’n Frans was: ‘*Sjarlwáá*’. Klinkt sjiek, maar niets is minder sjarl-waar. Het is gewoon ‘*Sjaarloos*’, en dat ligt in ‘*leg op*’ Zuid!

Maar hoe ontstond Charlois, met z’n aparte naam? In 1458 schonk Filips de Goede het stuk land aan zijn zoon, Karel de Stoute. Karel gaf vervolgens op 14 april 1462 toestemming om de ‘Ryderwaert’, een gebied waar de getijden tot dan toe vrij spel hadden, te bedijken. In de stichtingsakte waren twee voorwaarden vastgelegd: 1. Er moest een kerk komen, en 2. Het ingedijkte gebied zou de naam “t land van Charolois” krijgen, naar het gebied in het huidige Frankrijk waar Karel vandaan kwam. Toen het dorp in 1895 door annexatie een wijk van Rotterdam werd, was dat verbasterd tot ‘Sjaarloos’.

Charlois is een wijk met veel gezichten; met de oude dorpskern, de landelijke Schulpweg, de industriële havens en innovatieve ideeën rond het thema volkshuisvesting vind je in Charlois een groot deel van de geschiedenis van Rotterdam in een notendop.

Legenda: **R** = Rijksmonument, **G** = Gemeentelijk monument

1. Maastunnel Charloisse Hoofd

Vóór de komst van de Maastunnel had Rotterdam (behalve de spoorbrug) maar één oeververbinding; de Willembrug van de noordoever van de Maas naar het Noordereiland, en de Koninginnebrug van het Noordereiland naar Zuid. Omdat de Koninginnebrug óók nog eens om de haverklap open moest voor scheepvaartverkeer, waardoor er permanente files rond de oude brug stonden. Daarom werd in 1937 begonnen met de bouw van een hypermoderne tunnel. Een primeur voor Nederland was de afzinkmethode, waarbij losse tunneldelen werden afgezonken in een tot 23 meter diep gebaggerde geul. Ondanks het feit dat de stad in de tussentijd platgebombardeerd was, liep de bouw slechts 6 maanden vertraging op en werd de tunnel in 1942 onder Duitse bezetting geopend. De Maastunnel is daarmee de oudste grote verkeerstunnel van Nederland. De tunnel is aan weerszijden van de rivier gemarkeerd door de iconische ventilatiegebouwen ontworpen door architect Ad van der Steur.

Fiets met het water aan je rechterhand achter het ventilatiegebouw langs. De volgende stop is de gele bakstenen toren met bovenop een radar.

2. Walradarpost Charloisse Hoofd 29

Na de Tweede Wereldoorlog begon het scheepvaartverkeer in de Rotterdamse haven uit z’n voegen te barsten. Om de wirwar van schepen ook bij slecht zicht in goede banen te leiden, werd tussen 1953

en 1956 het tot dan toe grootste civiele radarproject ter wereld gerealiseerd. Het walradar-netwerk bestond uit zeven radartorens: bij Hoek van Holland, Rozenburg, Maassluis, het Tankhoofd, Pernis, de Lekhaven en hier op het Charloisse Hoofd. Vanaf de jaren ‘80 is dit walradarsysteem vervangen door onbemande radarposten. Een aantal van de oude radarposten is nu in gebruik als woningen.

Sla vóór het hoge gebouw met de brede, halfronde trap linksaf en volg het Charloisse Hoofd. Voordat je de Doklaan oversteekt sla je rechtsaf.

3. Doklaan 10-14

Het gebouw aan de Doklaan 10-14 lag voor de bouw van de Maastunnel aan een open dokhaven. Op de begane grond was een gemeentekantoor van onder andere de Gemeentedokken en de Havendienst; op de eerste verdieping woonde de baas met zijn gezin. In de jaren ‘80 was het fameuze jongerencentrum en poppodium Berenei in het pand gevestigd. Daarna zaten er diverse restaurants in het pand, die het geen van allen lang volhielden. Na een periode als antikraak woonruimte verhuurd te zijn geweest, is het pand nu in gebruik door een onderwijsorganisatie.

Fiets een stukje met de Doklaan mee. Steek deze bij de tweede oversteekplaats over en fiets rechts van het gebouw met de ietwat gekromde gevel de Grondherendijk op. Sla na het witte pand op nummer 84 linksaf de stoep op om de Charloisse Kerk singel te bereiken.

Rond de Oude Kerk Kaatsbaan & Charloisse Kerk singel

Rond de Oude Kerk gaan we naar zeven objecten kijken. We gaan straks ook een klein straatje in; je kunt je fiets het beste hier op slot zetten.

4. Grobentrap

De Grobentrap is vernoemd naar de dichteres van Charlois’ Rieneke Grobden (1948-2018). Omdat zij altijd van top tot teen in het roze gekleed ging is ook het straatnaambord in deze kleur uitgevoerd. Een fragment van Grobden’s gedicht *Rotterdam aan de Meter* prijkt op de kop van een flat aan de Brielselaan - Bas Jungeriusstraat.

5. Wallace drinkfontein

Na de Frans-Duitse Oorlog was schoon drinkwater in Parijs schaars en duur. Veel mensen dronken verontreinigd water of wijn, waardoor ziektes en alcoholisme om zich heen grepen. De rijke Engelse kunstverzamelaar en francofiele filantroop Richard Wallace schonk de stad Parijs vanaf 1872 vijftig van deze fontein. De vier vrouwenfiguren zijn allemaal net verschillend en staan symbool voor vriendelijkheid, eenvoud, liefdadigheid en nuchterheid. Op initiatief van de Rotterdamse bankier Marten Mees wordt er in 1883 een Wallace drinkfontein naar Rotterdam gehaald.

6. Het oude Raadhuis van Charlois Charloisse Kerk singel 2

In 1871 had het dorp Charlois serieuze vormen aangenomen en kreeg het een raadhuis. In het neoclassicistische gebouw was in de jaren na de oorlog een politiebureau gevestigd, van waaruit agenten op de fiets door de wijk patrouilleerden. Over een nieuwe invulling voor het gebouw is lang gesteggeld; een plan voor ‘een verzamelpark voor alle soorten kunst’ is door de gemeente afgekeurd uit angst dat het in de praktijk een fout café zou worden.

7. Brandspuit No. 43

In dit brandspuitspuithuisje, dat dateert van rond 1900, stond een slangenwagen (een tweewielige houten kar uitgerust met slangen en straalpijpen) van de Rotterdamse vrijwillige brandweer. Er stonden tientallen van dit soort huisjes in Rotterdam; bij brand haalden de brandweermannen de kar uit het huisje en sloten de slangen aan op het netwerk van drinkwaterleidingen. Zo kon de vrijwillige brandweer relatief snel de eerste aanval op het vuur inzetten. Deze slangenwagens waren tot eind jaren ‘50 in gebruik; nu staan er in dit huisje spullen voor wijkactiviteiten opgeborgen.

8. De Oude Kerk Charloisse Kerk singel 35

De bouw van een kerk was in de stichtingsakte van Charlois vastgelegd, en volgens diezelfde akte zou deze kerk gewijd worden aan Sint Clemens. Door het verhaal van Clemens was hij een populaire heilige voor kerken op drooggelegde grond. Hij stierf namelijk een martelaarsdood nadat de Romeinen hem met een anker om z’n nek in zee gooiden, waarop de zee zich terugtrok en op de plek waar Clemens verdronk een sarcofaag met daarin zijn lichaam en daarnaast het anker onthulde.

Hoewel de Clemensstraat die op de kerk uitkomt nog aan deze kerk herinnert, heeft de Sint Clemenskerk er maar relatief kort gestaan. Ongeveer van 1462 tot 1512, in welk jaar er een nieuwe, grotere kerk werd ingewijd. Deze ‘Oudere Kerk’ werd in de loop van de jaren geüpgraded met gekleurd glas, een orgel en in 1660 een nieuwe toren.

Drieënhalve eeuw later was ook deze kerk te klein geworden voor het aantal kerkgangers, waarop de Oudere Kerk, die volgens getuigenissen uit die tijd prachtig geweest moet zijn, in 1868 werd vervangen door het huidige gebouw. De toren is ouder; dit is nog de ‘nieuwe’ toren van de tweede kerk.

Tot 1880 lag er een gracht rond de kerk. Het water stonk ‘s zomers verschrikkelijk en er verdronk af en toe een spelend kind of een hoetsier die de bocht naar de Kerk singel te ruim nam; men besloot daarom de gracht maar te dempen!

9. Arbeiderswoningen Charloisse Kerk singel 32-1 t/m 32-12

Een rij arbeidershuisjes aan de Charloisse Kerk singel 32 1 t/m 12, ook wel het Kerkelaantje genoemd, hoewel dat geen officiële straatnaam is. De huisjes worden weleens verward met het Hofje Den Boer, vernoemd naar raadslid en wethouder van Charlois Johannis den Boer, die zijn woning en bakkerij aan de Charloisse Kerk singel had. Hofje Den Boer zat echter ter hoogte van nummer 56 en is in 1969 gesloopt.

10. Japans Cultureel Centrum Shofukan Charloisse Kerk singel 32-14

Een traditionele Japanse binnentuin verwacht je misschien niet bij een schoolgebouw uit 1929, maar sinds 2005 huist hier Japans cultureel centrum Shōfukan. Hier praktiseert men traditionele Japanse culturele uitingen, zoals de theeceremonie, bloemschikken, kalligrafie, koken en Japanse krijgskunsten in een traditionele omgeving.

We verlaten nu het gebied rond de Oude Kerk. Stap weer op je fiets en rijd aan de andere kant van de kerk de Gouwstraat in. Passeer eerst rechts de Jaersveltstraat, de volgende stop is op de hoek van de Katendrechtse Lagedijk.

11. Winkelgevel De Gruyter Katendrechtse Lagedijk 496 B

Dit winkelpand uit 1927 gaf tussen 2019 en 2020 een geheim prijs. De witte beplating boven het raam aan de Gouwstraat begon los te laten en onthulde restanten van een ooit wijdverspreide naam: P. de Gruyter & Zn. Deze voorloper van de moderne supermarkt had ooit meer dan 550 filialen door het hele land, die te herkennen waren aan de kenmerkende blauw geglazuurde tegels waarmee de pui is afgewerkt. De winkelnaam was hierbij oorspronkelijk in goudglanzend geglazuurde reliëftegels uitgevoerd. Van de vele filialen die Rotterdam kende is de gevel van de winkel aan de Schiedamseweg 45 het best bewaard gebleven.

Ga een klein stukje terug in de richting waar je vandaan kwam en sla het onopvallende fietspad aan je linkerhand in. Fiets langs het speeltuintje en volg de Schilperoortstraat tot de kruising met de Frans Bekkerstraat.

Woningbouwexperimenten

12. Frans Bekkerstraat 70 t/m 80

Het gebouw met de grijze beplating stamt uit begin jaren ‘30 en is ontworpen door een pionier op het gebied van volkshuisvesting: Willem van Tijen. Hij experimenteerde hier met het gebruik van innovatieve bouwmaterialen; zo bekleedde hij de gevel met een beplating van gegalvaniseerd staal. Bij een renovatie zijn de originele gevelplaten jammer genoeg vervangen door de beruchte ‘trespa’ platen. Vóórdat je de flat onderdoor gaat, kijk even naar de grond waar je een groot, ogenschijnlijk willekeurig in het wegdek geplaatst vierkant ziet. Hieronder ligt het fundament van een hesteel uit de 14e eeuw, dat in 1374 door een overstroming verwoest werd.

Fiets de Frans Bekkerstraat in en sla linksaf de poort in het gebouw door de Jaersveltstraat in. Fiets deze uit en sla op de Voornsevlief linksaf, om vervolgens meteen weer linksaf te slaan de Schilperoortstraat in. Fiets door de eerste poort aan je rechterhand de Rockanjestraat in.

13. Rockanjestraat 14-16 & 17-19

De etagewoning met halve slaapverdieping kwam eind jaren ‘30 veel voor. Deze woningen hadden een klein appartement op de begane grond, terwijl de eerste en tweede etage de slaapverdieping op de derde etage deelden. Nadeel hiervan was dat de bewoners van de eerste verdieping een wel héél hoge trap moesten beklimmen om hun slaapkamer te bereiken. In deze experimentele panden is de

slaapverdieping verplaatst naar de eerste etage (met het inpandige balkon), en wordt deze gedeeld door de woningen er direct onder en boven. Het kleine appartement is verplaatst naar de bovenste etage, bedoeld voor jonge mensen die nog geen moeite hadden met de hoge trap in het centrale trappenhuis.

Fiets de Rockanjestraat uit en sla rechtsaf de Boergoensevlief op. Fiets deze een heel eind uit tot de Huysmanstraat (de 5e straat rechts). Fiets de Huysmanstraat in tot je aan je linkerhand een groot schoolgebouw ziet.

14. 4e Technische School Huysmanstraat 30

Architect Harm (Harry) Kammer werkte na zijn studie Bouwkunde aan de Technische Hogeschool in Delft bij het Rotterdamse architectenbureau Brinkman en Van der Vlugt, bekend van onder andere de Van Nellefabriek, de Kuip en Huis Sonneveld. Daar raakte hij sterk beïnvloed door de modernistische stijl van Het Nieuwe Bouwen, wat je in dit gebouw terugziet. In 1933 vestigde hij zich als zelfstandig architect in Rotterdam, waar hij voornamelijk scholen en woningen ontwierp. Een ander bekend gebouw van Kammer is de Keucheniuschool aan de Heer Bokelweg (met de grote muurschildering op de kopse kant).

Fiets de Huysmanstraat uit, sla rechtsaf en dan direct linksaf de Bakkerstraat in. Fiets deze uit en sla voor de grijze garages linksaf. Sla bij het witte bord van Prokino kinderopvang Ketelbinkie Charlois rechtsaf.

15. Gust Romijnbrug

Deze 45 meter lange voetgangersbrug over het spoor verbindt de Wielewaal en Oud Charlois met de Waalhaven. De brug is vernoemd naar kunstenaar Gust Romijn (1922-2010), die lange tijd in Charlois woonde en werkte. Het uitzicht vanaf de brug is bijna surrealistisch; de dorpse sfeer die Oud Charlois nog zo voelbaar was, maakt hier plaats voor de industrie van de Waalhaven. Wanneer we straks de landelijke Schulpweg op fietsen, is het bijna niet te geloven dat de haven zo dichtbij is!

Ga een stukje terug en sla bij het Ketelbinkie-bord rechtsaf. Fiets met de bocht mee en sla rechtsaf de Schulpweg op. Fiets deze uit tot de Welmoedstraat (de eerste straat links) en fiets deze in. Neem direct links de Rollostraat en fiets deze uit tot de Marjoleinstraat.

16. Wielewaal

Bij het bombardement op Rotterdam van 14 mei 1940 raakten 80.000 Rotterdammers dakloos. Als antwoord op de woningnood besloot de gemeente in 1941 tot het bouwen van een aantal ‘nooddorpen’ met kleine, semi-permanente huizen. De Wielewaal uit 1949 was hiervan de laatste. De opzet van de wijk, de bouw van de huizen en de sociale cohesie onder de bewoners maakten de Wielewaal tot een unieke wijk in Rotterdam. Protest van bewoners mocht niet baten; anno 2023 is de sloop van de wijk in volle gang, waardoor Landzicht in Overschie het enige overgebleven nooddorp is.

19. De Olifant
Kromme Zandweg 90

Landhuis De Olifant is gebouwd in 1592, maar niet hier op de plek waar het nu staat! Het landhuis stond de eerste vier eeuwen van zijn bestaan bij Nieuwesluis, in de buurt van Heenvliet. Rond 1970 werd het gebied opgeslokt door de Botlek en Europoort, en Nieuwesluis en omgeving zouden onder meters zand verdwijnen. De gemeente Rotterdam kocht het landhuis aan en liet het in 1975 steen voor steen afbreken en weer opbouwen aan de Kromme Zandweg, op de plek waar net een historische boerderij was afgebrand. De naam van het landhuis verwijst naar de opdrachtgever, Delftenaar Cornelis van Coolwijck, die rijk geworden was met de handel in ivoor.

17. Monumentale Boerderij
Kromme Zandweg 110

De Rotterdamse architect, gemeenteraadslid en aquarellist Jan Verheul, die onder andere de vooroorlogse Groote Schouwburg en concertgebouw De Doelen ontwierp, schreef in 1933 over deze boerderij uit 1799: *“Verscholen achter hoog opgaande boomen en door zijn gunstige ligging ten opzichte van den weg, geeft deze hofstede, door haare beplanting, mooi aansluitende aan de omgeving, een goed geheel te genieten.”* Geef hem eens ongelijk! Op deze plek woonde in de jaren ‘60 de eerdergenoemde kunstenaar Gust Romijn.

18. Molen De Zandweg
Kromme Zandweg 99

Molen De Zandweg viert dit jaar zijn 300ste verjaardag. Na zo’n 200 jaar zijn werk te hebben gedaan, raakte de molen begin 20ste eeuw in onbruik. De gemeente kocht de molen in 1959 aan, met de bedoeling om hem te restaureren. De restauratie duurde tot 1962, en werd betaald met geld dat de gemeente van de verzekering uitgekeerd had gekregen nadat de molen De Noord op het Oostplein was afgebrand. De romp is aan één kant wit gepleisterd; dit is de zogenaamde regenzijde en de bepleistering dient om de molen waterdicht te houden. De molen maalt graan tot meel en draait sinds zijn restauratie weer regelmatig.

Einde

Na deze kennismaking met de vele gezichten van Charlois heb je vast het één en ander te bespreken. Dat kan hier bij de gezellige Brasserie Koriander op de Kromme Zandweg 79 (een klein stukje terug, schuin tegenover De Olifant).

FIETSRUTE

Sjaarloos Leeft!
Beleef stadsdorp Charlois

Open Monumenten
Dag Rotterdam
omdroterdam.nl